

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Εγκύκλιος Ευγενίου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1821

Νικόλαος Π. Δελιαλής

doi: [10.12681/makedonika.1018](https://doi.org/10.12681/makedonika.1018)

Copyright © 2015, Νικόλαος Π. Δελιαλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δελιαλής Ν. Π. (1972). Εγκύκλιος Ευγενίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1821. *Μακεδονικά*, 12, 496–500. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1018>

Κατά τὸν Συμεωνίδη ἡ ὀνομασία τῆς Ἐπανομῆς προέρχεται ἀπὸ τὸ θηλυκὸ τοῦ ἐπιθέτου *ὑπὴνεμος* <*ἀπάνεμος*> <*ἀπάνεμη*> καὶ μὲ καταβιβασμὸ τοῦ τόνου **ἀπανεμή*. Ἐν συνεχείᾳ μὲ τροπῇ τοῦ εἰς ο γίνεται: * *Ἀπανομή* καὶ τέλος *Ἐπανομή*, μὲ λόγια συσχέτιση πρὸς τὸ ἐπάνω.

Τὴν ἄποψη αὕτη στηρίζει ὁ συγγραφέας: α) στὸ ὅτι τὸ χωριὸ βρίσκεται κτισμένον σὲ «λίγο ὑψοῦς πεδιάδα», ὑποθέτοντας ὅτι ὁ πρῶτος οἰκισμὸς τοῦ χωριοῦ πρέπει νὰ κτίσθηκε σὲ τοποθεσία ὑπὴνεμη, ἀπὸ ὅπου καὶ προήλθε τὸ ὄνομα· καὶ β) στὸ ὅτι ἀπὸ πολλὰς ἐλληνικὰς περιοχὰς μαρτυρεῖται τὸ ἐπίθετο *ἀπάνεμος* καὶ τὰ παράγωγά του.

Σὲ ὅσα ὀρθὰ ἔχει σημειώσει ὁ Συμεωνίδης θὰ εἶχα νὰ προσθέσω τίς ἀκόλουθες παρατηρήσεις μου, οἱ ὁποῖες, ἐλπίζω, θὰ εἶναι χρήσιμες στὴν τελικὴ συναγωγὴ συμπερασμάτων:

1) Τὰ πρῶτα σπῖτια τοῦ χωριοῦ, ὅπως βεβαιώνει ἡ προφορικὴ παράδοση καὶ ὅπως ἦταν φυσικὸ, εἶχαν κτισθῇ γύρω ἀπὸ τὴ σημερινὴ κεντρικὴ πλατεία, τὴν ὁποία θὰ μπορούσε κανεὶς, ἐμπειρικὰ τουλάχιστο, νὰ χαρακτηρίσῃ σάν τὸ χαμηλότερο καὶ ἐπομένως περισσότερο ὑπὴνεμο μέρος τοῦ συνοικισμοῦ.

2) Στὴ νέα ἐλληνικὴ γλῶσσα παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο τῆς τροπῆς ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν σὲ οὐσιαστικά, χωρὶς τὴν προσθήκην παραγωγικῶν καταλήξεων¹. Ἀνάλογο παράδειγμα πρὸς τὸ *ἀπάνεμη* <*ἀπανεμή*> θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ τὸ ἐπίθετο ὁ, ἡ *κάθετος* <*κάθετη* (ὁρμιά)> οὐς. ἡ *κάθετή*, ὅπου ἔχουμε πάλι τροπὴ τοῦ ἐπιθέτου σὲ οὐσιαστικὸ μὲ καταβιβασμὸ τοῦ τόνου².

3) Ὁ γλωσσικὸς τύπος *Ἀπανεμή* δὲν εἶναι ἀμάρτυρος· ἀναφέρεται σὲ χειρόγραφο τοῦ ἔτους 1732, πού βρίσκεται στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας στὴ Χαλκιδική. Στὸ χειρόγραφο αὐτό, δημοσιευμένο παλαιότερα ἀπὸ τὸν Π. Ν. Παπαγεωργίου³, ταυτίζεται ἡ σημερινὴ Ἐπανομή μὲ τὸ τοπωνύμιο *Ἀπανεμή* (sic). Ἄν ἡ γραφὴ τοῦ ὀνόματος ἔχῃ παραδοθῇ σωστά, τότε ἔχουμε τὸν βασικότερο ἐνδιάμεσο τύπο τῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τὸ *ἀπάνεμη* στὸ *Ἀπανεμή* καὶ *Ἐπανομή*.

Μὲ τίς παρατηρήσεις αὐτὲς καὶ κυρίως μὲ τὴν ἔσω καὶ μοναδικὴ ὥς τώρα μαρτυρία τοῦ χειρογράφου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἐνισχύονται σημαντικὰ τὰ συμπεράσματα τῆς ἐτυμολογικῆς ἐργασίας τοῦ Συμεωνίδη.

ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΠΑΖΑΡΑΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821

Τὸ δημοσιεύμενον ἔγγραφο, ἀποκείμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς Ζάβορδας (εἰκ. 1), εὐρέθη τὸ ἔτος 1959 ὁμοῦ μετὰ τῆς διαθήκης τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καὶ τινῶν ἄλλων ἔγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν παλαιότερον⁴. Πρόκειται περὶ ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρ-

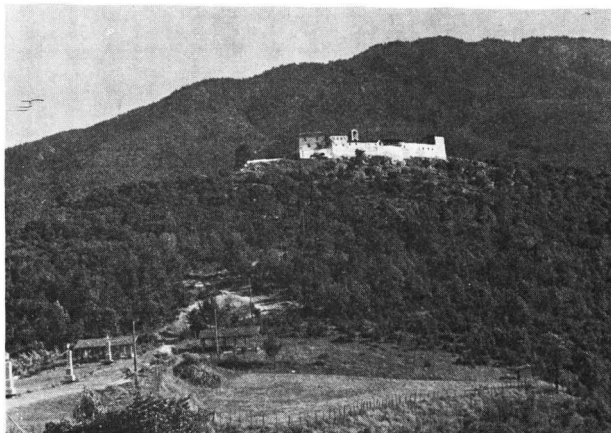
1. Βλ. Α. Ι. Θ α β ὠ ρ η, Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα (καὶ μετοχές) στὴ νέα ἐλληνικὴ, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 1.

2. Α. Ι. Θ α β ὠ ρ η, ἑ.ἀ., σ. 68 καὶ 159.

3. Π. Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, «Byzantinische Zeitschrift», τ. 7 (1898), σ. 69.

4. Βλ. Νικ. Π. Δελιᾶλῆ, Τὸ πρωτότυπον τῆς διαθήκης τοῦ Ὁσίου Νικάνορος

χου Κωνσταντινουπόλεως Εὐγενίου (1821-1822) ἐξαπολυθείσης τὸν Ἰούνιον 1821 καὶ ἀπευθυνομένης πρὸς ἅπαντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, διὰ τῆς ὁποίας καταδικάζεται ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 καὶ θεωροῦνται καθηρημένοι μὲν οἱ βοηθοῦντες ἢ ἀποκρύπτοντες τοὺς ἐπαναστάτας κληρικοί, ἀφορισμένοι δὲ οἱ λαϊκοί καὶ ἰδιῶται οἱ συμπράττοντες ἢ εὐνοοῦντες τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Εἰκ. 1. Ἡ μονὴ Ζάβορδας

Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη τοῦ Εὐγενίου ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ἐπανάληψιν τοῦ γνωστοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, φωτογραφίαν τοῦ ὁποίου παραθέτομεν (εἰκ. 2) ἐκ τοῦ κώδικος ἀπογράφων τῆς Ἐπισκοπῆς Σερβίων καὶ Κοζάνης 1815-1831².

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Εὐγενίου εἶναι γραμμένη εἰς τὴν πρώτην σελίδα φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,48 × 0,71 μ. Εἰς τὸν νότον καὶ εἰς τὸ κάτω δεξιὸν μέρος ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορογράμματος σημείωσις: «Ἐπιτίμι(ον) Συνοδικόν. Ἐπιτιμῶν τοῖς κατὰ τὸ ρωα(α)/ἔτος ἐπὶ μηνὸς Ἀπριλίου Συνομῶται περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας καὶ μηδενὶ πραξαμένοις κατὰ τῆς μεγάλης πόρτας ἐπὶ Σουλτάν Μαχμούτ».

Εὐγένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ Πατριαρχικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ ὑπο-

τοῦ Θεσσαλονικέως καὶ τέσσερα ἄλλα ἀνέκδοτα ἔγγραφα, «Μακεδονικά», τ. 9 (1969), σ. 243-265.

1. Τὸ κείμενον τοῦ ἀφορισμοῦ βλ. εἰς Τάκῃ Χ. Κανὼν τῶν ἁγίων, Γρηγόριος Ε', ἔκδοσις β', ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 214-219.

2. Διὰ τὸν κώδικα βλ. Μιχ. Ἀθ. Κανὼν τῶν ἐρη, Γραπτὰ μνημεῖα ἀπὸ τῆς Δυτ. Μακεδονίας χρόνων Τουρκοκρατίας, Πτολεμαῖς 1940, σ. 66-85.

ρομφαίας ἀναστείλασα τὴν κακίαν τῶν μερικῶν/ ἀπαλλάττει καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς ἀπωλείας· ἐγένετο ἀναμφιβόλως γνωστὴ εἰς ὅλους σας ἡ ἀπαραισιμὸς κακοβουλία καὶ ἀντίθεος ἀνταρσία τῶν εἰς (τὰ μέρη) τῆς βλαχομουγδανίας ἀναφανέντων ἀπονειομένων ἑκείνων ἀποστατῶν, οἵτινες καὶ ὡς νοσήσαντες μίαν νόσον ἀντιστρατευομένην καθόλα, καὶ ἡθικῶς καὶ κατὰ λόγον... εἰς τε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καί/ εἰς τὴν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταίαν καὶ ἀήττητον βασιλείαν, ἐφείλκυσαν κακοφρόνως οἱ ἀσυνείδητοι, καὶ τὴν 'Εκκλησιαστικὴν ὀργήν, καὶ τὴν ἐνδίκον βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, καὶ παιδεῖαν./τὸ τοιοῦτον τέλος τῶν κακοβούλων ἑκείνων δέον νὰ φοβίσῃ τοὺς λοιποὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ προσεκτικούς, καὶ ἐδραιωτέρους εἰς τὰ χρέη τοῦ ρυαγιαλικίου, πᾶν τούναντιον συνέβη εἰς 10 μερί/κὰ μέρη διεφθαρμένον κακοήθων, καὶ κακοφρόνων ἀνθρώπων καὶ ἀντὶ τὸ νὰ γνωρίζωσι οἱ ἀσυνείδητοι τὸν κρημνὸν εἰς ὃν κινδυνεύουσι νὰ περιπέσωσι καὶ νὰ ἐξαιτησθῶσι τὴν ἄφεσιν, ἐφ' οἷς κατὰ διάνοιαν ἐφθασάν νὰ πλημμελήσωσι· συμπαρεσύρθησαν καὶ αὐτοὶ αὐτοκεφάλως καὶ κακοβούλως εἰς τὸν ἴδιον τῆς ἀπωλείας κρημνόν, προίκα τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀράς/ τὸ κοινὸν ἀνάθεμα, καὶ τὴν βασιλικὴν ἐνδίκον ἀγανάκτησιν, κολποσάμενοι ὅτι οἱ τοιοῦτοι φθορεῖς καὶ λυμῶνες τοῦ γένους (;), καταφρονήσαντες τὴν ὀφειλομένην πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν/εἰς τὸ κραταῖον δοβλέτι ἀπεμακρύνθησαν καὶ αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὑπερόπται τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων, καὶ κανόνων, καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὅσον οὕτω ἐξολοθρευ/θῇσονται οἱ τοιοῦτοι δι' ὅλου, ἔρχεται γάρ φησι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπωλείας, οὕτε ἡμᾶς λανθάνει τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ νὰ ἐκκλησιαστικὸν τῶν 15 χρέος μᾶς ἀπαγορεύει/ ἡμᾶ ἐνιδρυθέντες εἰς τὸν ἀγιώτατον τουτονὶ πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ σωτήρια: πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς, καὶ πιστοὺς/ ραγιαδες, τῆς κραταιᾶς, καὶ ἀήττητου βασιλείας, καὶ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς ὅσας χάριτας, ὅς ἴδομεν, καὶ βλέπομεν παρὰ τῆς ἀνεξαντλήτου αὐτῆς πηγῆς τοῦ ἐλέους, διὰ τοῦτο γράφο/ντες πρῶτον μὲν παρακινουμέν, καὶ συμβουλευόμεν πᾶσιν ὑμῖν πατρικῶς, ὅπως ἀνακαλεσάμενοι εἰς τὸν νοῦν σας ὅσα καλὰ ἤξιωται τὸ γένος μας κατὰ καιροὺς ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῇ/σκιάν τοῦ βασιλείου κράτους, τῶν πάντοτε ἡσύχως, μὲ κάθε ἀνεσιν, μὲ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψίν του, καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐκτασίαν τῶν θρησκευτικῶν πράξεων ἔλθῃτε εἰς ἑαυτοὺς καὶ γνωρίσαν/τες τὸ πόσον χρέος ἔχομεν εἰς τὸ βασιλεῖον κράτος, διὰ τὰ ἄπειρα ταῦτα καλὰ μένῃτε ἐδραῖοι καὶ στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ σαδίκαν ἐστῆναι (;) 20 σας φυλάττει εἰλικρίνειαν, πίστιν,/ καὶ ὑποταγὴν εἰς ὅλα τὰ ἀρέσκοντα τῇ ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταίᾳ καὶ ἀήττητῇ βασιλείᾳ καὶ σώζῃτε ἀπαρέγκλητον τὴν πρὸς τὸ βασιλεῖον κράτος ἄδολον ὑπόκλισιν, ἔχοντες πρὸς/ ὀφθαλμῶν, ὅσα ὁ κραταιότατος, δικαιοτάτος, καὶ εὐσπλαγχνικότατος ἡμῶν ἀναξ (ὃν κύριος ὁ Θεὸς διαφυλάττει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ὑποτάσων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν καί/ πολέμιον) ἐπιδαψιλεύει καλὰ εἰς τὸ ἡμέτερον γένος τὸ ὅποιοι ἡ ἄπειρος εὐσπλαγχνία ἀντὶ τοῦ νὰ ἐξαλειφθῇ κατὰ παντὸς τὸ γένους, παιδεύει καὶ τιμωρεῖ μόνον τοὺς αἰτίους, τοὺς δέ/λοιποὺς περιθάλλει καὶ συγχωρεῖ ἀνεξικακῶς καὶ πάντων τῶν μετανουόντων δέχεται τὴν πρόσπστιν, καὶ μεταμέλειαν ἀληθινῶς, εἰς λίθους βυθὸν παραπέμπων τὰ πλημμεληθέντα.

Εἴτα/ δὲ ἀποφανόμεθα συνοδικῶς, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, ἵνα ὅσοι καὶ ὁποῖοι τῶν χριστιανῶν, μί/κροί καὶ μεγάλοι, νέοι ἢ γέροντες, ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ καὶ ἡλικίας, καὶ καταστάσεως, εἰς οὐδὲν λογισάμενοι τὰς πνευματικὰς νοουθεσίας καὶ ἐκκλησια/στικὰς ἐντολάς, ἐμμείνωσι τῇ κακοβουλίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐπιχειρήσωσιν εἰς 25 κανένα κίνημα ἀπασῶν τῶ πιστῶ ρεαγικίῳ, καὶ ἡ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν συμπρά/τουςι καὶ συμφρονούσι τοῖς ἀπονειομένοις ἑκείνοις τοῦ γένους, τὴν ἀπώλειαν, καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν ἔργον τὴν ἀπώλειαν ἢ εἰδότες τὴν τοιαύτην φθοροποι/ἀν νόσον νοσοῦντες κηρύττουσι καὶ σιωποῦσι αὐτοὺς οἱ τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς, ἢ ἱερεῖς ὄντες, καθηρημένοι ὑπάρχουσι πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως,

- καί/ἐκπῶται τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καί ἀπόβλητοι τῶν ἱερῶν περιβόλων καί ξεγυμνασμένοι τῆς θείας χάριτος· λαϊκοί καί ἰδιῶται ὡς ἀσεβεῖς, ἀντίθεοι, κακόβουλοι καί ἀσυνεῖδη/τοι, ἀφωρισμένοι ὑπάρχουσι ἀπὸ Θεοῦ κυρίου παντοκράτορος καί καταραμένοι καί ἀσυγχώρητοι καί (κατὰ) θάνατον ἄλλοι, καί τυμπανιαῖοι (αἱ πέτραι) τὰ ξύλα καί ὁ σίδηρος/λυθείσαν, αὐτοὶ δὲ μῆδαμῶς, κληρονομήσουσι τὴν λέπραν τοῦ γιεζῆ, καί τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα, τὰ κτήματα καί ὑπάρχοντα αὐτῶν εἰς ἀπόλειαν εἶψαν καί παντελεῖ ἀφανισμόν/ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτῶν μετ' ἡχου, καὶ οὐ μὴ μένῃ αὐτοῖς. ἐκκοπή-
 30 τωσαν ἀόραως τῆς παρουσίας ζωῆς, καί προσζημιωθήτωσαν καί τὴν μέλλουσιν ἐν τῷ/ κρίνεσθαι αὐτοὺς ἐξέλθοιεν καταδικασμένοι ἢ προσευχὴ αὐτῶν γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν, καί διάβολον στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτῶν γεννηθήτωσαν αἱ γυναῖκες αὐτῶν χῆραι, καί τὰ/ τέκνα αὐτῶν ὀρφανά, γεννηθῶ ἡ ἑπαυλις αὐτῶν ἡρημωμένη, καί ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν
 35 μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν, γεννηθῶ τὸ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν χαλ-/κούς, καὶ ἡ γῆ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν σιδηρᾶ. πᾶταξαι κύριος αὐτοὺς τῷ νύχει τῷ πυρετῷ καί ἀνεμοφορῶ, καί τῷ ὥχρᾳ μεταμορφωθείσαν εἰς βόας κατὰ τὸν Ναβουχοδονό/σορ, στένοντες εἰεν ἐπὶ τῆς γῆς καί τρέμοντες ὡς ὁ Κάιν, σχισθεῖσα ἡ γῆ καταπνί αὐτοὺς ὡς τὸν Δαθάν Κορρέ, καί Ἀβαρὼν, ἄγγελος κυρίου καταδιῶξαι αὐτοὺς ἐν πυ/ρίνῃ ρομφαίᾳ, ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἴη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἡ μερίς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καί τῶν θεομάχων Ἰουδαίων τῶν συσταυρωσάντων τὸν κύριον/ τῆς δόξης καί προκοπῇ μήποτε ἦδυσαν, μηδὲ πρόσωπον Θεοῦ, ἔχοντες καί τὰς ἀρχὰς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνων ἀγίων, καί θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καί τῶν/ λοιπῶν ἀγίων συνόδων ἐξ ἀποφάσεως. αῶκα' (1821).

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ Ἰνδίκτ. Θ.

†ὁ Καίσαρ εἰς Ἰωαννίκιος †ὁ Ἐφέσου Μακάριος †ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος †ὁ Κυ-
 ζίκου Κωνσταντίνος †ὁ Νικομηδείας Μακάριος †ὁ Χαλκηδόνος Γρηγόριος †ὁ
 Πρωτοῦς Γεράσιμος †ὁ Βερροῖας Ζαχαρίας †ὁ Βιζύης Ἰερεμίας †ὁ Σιληβρ... ὁ
 Λήμνου Μακάριος ὁ Γρεβενῶν· Ἀνθίμος;

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΔΕΛΙΑΛΗΣ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εἶχα δημοσιεύσει στίς 26 Ὀκτωβρίου 1962 στὴν ἐφημερίδα Μακεδονία τῆς Θεσσαλο-
 νίκης, μὲ τὴ συμπλήρωση 50 χρόνων ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονικῆς πρωτευ-
 οῦσης, ἕνα ἄρθρο σχετικὸ μὲ τὴν παιδεία στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας στὴν πόλιν τοῦ
 Ἁγίου Δημητρίου. Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες, σεβαστὸς συνταξιούχος ἐκπαιδευτικὸς,
 ὁ ἀείμνηστος Δ. Παπαγεράκης, ἀποθανὼν πρό τινων ἐτῶν, μὲ ἐπεσκέφθη στὸ γραφεῖο μου
 καὶ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου ἐκτεταμένο σημεῖωμα σχετικὸ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ πὺ περιέχει
 σημαντικὰς πληροφορίες καὶ τίς ὁποῖες κρίνω σκόπιμο νὰ δημοσιεύσω ἐδῶ γιὰ νὰ ληφθοῦν
 ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ παρεμφερῆ θέματα στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας¹.

Στὸ κεφάλαιο πὺν ἀναφέρετε τὸ τί δημοσίευσεν ὁ διαπρεπὴς δημοσιολόγος Richard von
 Mach στίς ἐρευνές του διὰ τὰ ἔτη 1895-1896, γράφετε ὅτι στὰ δύο βιλαέτια τῆς Μακεδονίας

1. Στὸ μεταξὺ διάστημα ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν τὸ πολὺ
 ἐνδιαφέρον βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σ τ ε φ. Παπαδόπουλου,
 Ἑκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν
 τελευταῖον αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, 8ον, σελ. 290.